PGAS S3 04 (Lit)

সংস্কৃত সাহিত্যৰ নিৰ্বাচিত পাঠ

তৃতীয় ষাণ্মাসিক

অসমীয়া

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

ড° **মালিনী গোস্বামী,** অধ্যাপিকা, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
ড° **উপেন ৰাভা হাকাচাম,** অধ্যাপক, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
ড° **খগেশ সেন ডেকা (অৱসৰপ্রাপ্ত),** সহযোগী অধ্যাপক, পূব কামৰূপ মহাবিদ্যালয়

সমন্বয়ৰক্ষী ঃ ড° **নিভা ৰাণী ফুকন,** কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
ড° **ইন্দ্রানী ডেকা,** কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	*অৰিহণা যোগাইছে*
১-৫	ড° **ইন্দ্রানী ডেকা,** কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
৬-১০	ড° **ইন্দিৰা শইকীয়া বৰা,** প্রাগজ্যোতিষ মহাবিদ্যালয়
১১, ১২, ১৩	ড° **সুধেন্দু মোহন ভদ্র,** কটন মহাবিদ্যালয়
১৪	ড° **সুৰেশ চন্দ্র বৰা,** কটন মহাবিদ্যালয়

সম্পাদনা ঃ

বিষয়বস্তু সম্পাদনা ঃ ড° **ভাৰতী গোস্বামী,** সহযোগী তথা মুৰব্বী অধ্যাপিকা, সংস্কৃত বিভাগ, বি. বৰুৱা কলেজ
(অধ্যায় ঃ ৫, ৬, ৭, ৮, ৯, ১০, ১৪)
অধ্যাপিকা সুদেষ্ণা ভট্টাচার্য, সংস্কৃত বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
(অধ্যায় ঃ ১, ২, ৩, ৪, ১১, ১২, ১৩)

গাঁথনিক সম্পাদনা ঃ ড° **নিভা ৰাণী ফুকন,** কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
ড° **ইন্দ্রানী ডেকা,** কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রথম প্রকাশ ঃ জুলাই, ২০১৮

Copyright @ Krishna Kanta Handiqui State Open University

This Self Learning Material (SLM) of the Krishna Kanta Handiqui State Open University is made available under a Creative Commons Attribution-Non Commercial-Share Alike4.0 License (international): http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/
For the avoidance of doubt, by applying this license KKHSOU does not waive any privileges or immunities from claims that it may be entitled to assert, nor does KKHSOU submit to the jurisdiction, courts, legal processes or laws of any jurisdiction.

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

মুখ্য কার্যালয় ঃ পাটগাঁও, ৰাণী গেট, গুৱাহাটী - ৭৮১ ০১৭
উপ-মুখ্য কার্যালয় ঃ হাউচফেড কমপ্লেক্স, দিচপুৰ, গুৱাহাটী - ৭৮১ ০০৬
Web : www.kkhsou.in

পাঠ্যবিষয়ৰ পৰিচয় ঃ সংস্কৃত সাহিত্যৰ নিৰ্বাচিত পাঠ

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া তৃতীয় ষাণ্মাসিকৰ সাহিত্য শাখাৰ শিক্ষার্থীৰ বাবে আগবঢ়োৱা এইখন চতুর্থ পাঠ্যবিষয়। এই পাঠ্যবিষয়টিৰ নাম হৈছে 'সংস্কৃত সাহিত্যৰ নিৰ্বাচিত পাঠ'। ইয়াত শিক্ষার্থীৰ সন্মুখত সংস্কৃত সাহিত্যৰ বহুমূলীয়া মাণিক খচিত সম্পদসমূহ উন্মক্ত কৰি দিয়া হৈছে। এই পাঠ্যবিষয়টিত সর্বমুঠ 14 টা অধ্যায় আছে। ইয়াতে আপুনি সংস্কৃত সাহিত্যৰ কিছুমান উল্লেখযোগ্য বিষয়ৰ লগত অৱগত হ'ব পাৰিব।

পাঠ্যবিষয়ৰ অধ্যায়সমূহ হ'ল—

অধ্যায় ১ ঃ সংস্কৃত কাব্য সাহিত্য

অধ্যায় ২ ঃ সংস্কৃত মহাকাব্য

অধ্যায় ৩ ঃ সংস্কৃত নাট্য সাহিত্য

অধ্যায় ৪ ঃ চম্পূকাব্য, গীতিকাব্য আৰু ঐতিহাসিক কাব্য

অধ্যায় ৫ ঃ পুৰাণ সাহিত্য

অধ্যায় ৬ ঃ গদ্যকাব্য

অধ্যায় ৭ ঃ গল্পসাহিত্য

অধ্যায় ৮ ঃ শতককাব্য

অধ্যায় ৯ ঃ বিজ্ঞান ভিত্তিক সাহিত্য (Scientific Literature) ঃ আয়ুর্বেদ, বাস্তুবিদ্যা বা বাস্তুশাস্ত্র

অধ্যায় ১০ ঃ বিজ্ঞানভিত্তিক সাহিত্য (Scientific Literature) ঃ জ্যোতির্বিদ্যা, গণিতবিদ্যা

অধ্যায় ১১ ঃ কালিদাস ঃ *ৰঘুবংশম্* (প্রথম আৰু দ্বিতীয় সর্গৰ আলোচনা)

অধ্যায় ১২ ঃ কালিদাসৰ *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্*

অধ্যায় ১৩ ঃ শূদ্রক ঃ *মৃচ্ছকটিকম্*

অধ্যায় ১৪ ঃ অসমত সংস্কৃত-চর্চা (প্রাচীন যুগৰ পৰা শংকৰদেৱলৈকে)

এই পাঠ্যবিষয়টি অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ লগে লগে সোঁ তথা বাঁওফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব পাৰিব। এইবোৰে আপোনাক মূল পাঠত উল্লেখ কৰা দৰকাৰী ধাৰণাসমূহ সৰল অর্থত বুজি পোৱাত সহায় কৰিব। 'জানি থোৱা ভাল' বাকচবোৰৰ যোগেদি আপুনি মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ বিষয়ে জ্ঞান লাভ কৰিব। আকৌ 'অগ্রগতি নিৰীক্ষণ' যোগে আগবঢ়োৱা প্রশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্রগতি সম্পর্কে স্বপৰীক্ষণৰ সুবিধা প্রদান কৰিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্রশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি শেষত দিয়া 'অগ্রগতিৰ খতিয়ান'ৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়বোৰৰ শেষত 'আৰ্হি প্রশ্ন' হিচাপে কেইটিমান আৰ্হি প্রশ্ন তুলি দিয়া হৈছে। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন ধাৰণাসমূহৰ বিষয়ে বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে 'অধিক জানিবলৈ' শিতানত উল্লেখ থকা গ্রন্থসমূহ সাৰথি স্বৰূপ। আপোনালোকে বিশদভাৱে কোনো বিষয় জানিবলৈ হ'লে সেইকেইখন অধ্যয়ন কৰিব পাৰিব।

বিষয় সূচী

পৃষ্ঠা নং

অধ্যায় ১ ঃ **সংস্কৃত কাব্য সাহিত্য** ৭ - ২৫

সংস্কৃত কাব্য সাহিত্যৰ আৰম্ভণি; আদি কাব্য *ৰামায়ণ ঃ ৰামায়ণৰ* ৰচনাকাল, *ৰামায়ণৰ* বিষয়বস্তু, *ৰামায়ণৰ* সামাজিক চিত্ৰণ, *ৰামায়ণৰ* বিকাশ, *ৰামায়ণৰ* মহত্ত্ব, *ৰামায়ণৰ* প্ৰভাৱ; *মহাভাৰত ঃ মহাভাৰতৰ* ক্ৰমবিকাশ, *মহাভাৰতৰ* বিষয়বস্তু, *মহাভাৰতৰ* ৰচনাকাল, *মহাভাৰতৰ* প্ৰভাৱ, *মহাভাৰতৰ* সামাজিক চিত্ৰণ; *ৰামায়ণ* আৰু *মহাভাৰতৰ* তুলনা।

অধ্যায় ২ ঃ **সংস্কৃত মহাকাব্য** ২৬ - ৪৩

সংস্কৃত মহাকাব্যৰ লক্ষণ; প্ৰাক্-কালিদাসৰ যুগৰ মহাকবি আৰু মহাকাব্য ঃ *বুদ্ধচৰিত, সৌন্দৰানন্দ,* অশ্বঘোষৰ অন্যান্য গ্ৰন্থ; কালিদাস আৰু কালিদাসৰ যুগৰ মহাকবি আৰু মহাকাব্য ঃ *কুমাৰসম্ভৱম্, ৰঘুবংশম্, সেতুবন্ধম্, জানকীহৰণম্;* কালিদাসোত্তৰ যুগৰ মহাকবি আৰু মহাকাব্য ঃ *কিৰাতাৰ্জুনীয়ম্; ৰাৱণবধম্; শিশুপালবধম্; নৈষধচৰিতম্।*

অধ্যায় ৩ ঃ **সংস্কৃত নাট্য সাহিত্য** ৪৪ - ৬০

সংস্কৃত নাটকৰ উৎপত্তি; সংস্কৃত নাটকৰ লক্ষণ; সংস্কৃত নাটকৰ বৈশিষ্ট্য; সংস্কৃত নাটকৰ বিকাশ ঃ কালিদাসৰ পূৰ্বৰ যুগৰ নাটক, কালিদাসৰ যুগৰ নাটক, কালিদাসোত্তৰ যুগৰ নাটক।

অধ্যায় ৪ ঃ **চম্পূকাব্য, গীতিকাব্য আৰু ঐতিহাসিক কাব্য** ৬১ - ৭৬

চম্পূকাব্য ঃ চম্পূকাব্যৰ উৎস, *চম্পূকাব্যৰ* বৈশিষ্ট্য, বিভিন্ন *চম্পূকাব্যৰ* উল্লেখ; *গীতিকাব্য ঃ গীতিকাব্যৰ* উৎস, *গীতিকাব্যৰ* ভাগসমূহ, বিভিন্ন *গীতিকাব্যৰ* উল্লেখ; ঐতিহাসিক কাব্য আৰু ইয়াৰ উৎস ঃ বিভিন্ন ঐতিহাসিক কাব্যৰ উল্লেখ।

অধ্যায় ৫ ঃ **পুৰাণ সাহিত্য** ৭৭ - ৮৮

পুৰাণ শব্দৰ অৰ্থ আৰু উৎস; পুৰাণৰ ৰচক আৰু কাল; পুৰাণৰ বিষয়বস্তু আৰু বৈশিষ্ট্য; মহাপুৰাণ আৰু উপপুৰাণৰ সংখ্যা ঃ বিভিন্ন মহাপুৰাণৰ বৰ্ণনা; পুৰাণৰ প্ৰভাৱ।

অধ্যায় ৬ ঃ **গদ্যকাব্য** ৮৯ - ১০৪

গদ্যকাব্যৰ পৰিচয় ঃ গদ্যকাব্যৰ লক্ষণ, গদ্যকাব্যৰ ভাগ, গদ্যকাব্যৰ উৎস বা প্ৰাচীনতা; সংস্কৃত সাহিত্যত ৰচিত বিভিন্ন গদ্যকাব্যৰ উল্লেখ ঃ সুৰন্ধু আৰু তেওঁৰ প্ৰতিভা, দণ্ডি আৰু তেওঁৰ প্ৰতিভা, বাণ আৰু তেওঁৰ প্ৰতিভা; শব্দাৰ্থ তালিকা।

অধ্যায় ৭ ঃ গল্পসাহিত্য ১০৫ - ১১৭

গল্পসাহিত্যৰ পৰিচয় ঃ গল্পসাহিত্যৰ লক্ষণ, গল্পসাহিত্যৰ উৎস, গল্পসাহিত্যৰ ৰচনাৰ উদ্দেশ্য, গল্পসাহিত্যৰ ভাগ; সংস্কৃত সাহিত্যত ৰচিত বিভিন্ন গল্পসাহিত্যৰ উল্লেখ; শব্দার্থ তালিকা।

অধ্যায় ৮ ঃ শতককাব্য ১১৮ - ১২৭

শতককাব্যৰ পৰিচয় ঃ শতককাব্যৰ লক্ষণ, শতককাব্য ৰচনাৰ উদ্দেশ্য, শতককাব্যৰ উৎস, শতককাব্যৰ ভাগ; সংস্কৃত সাহিত্যত ৰচিত বিভিন্ন শতককাব্যৰ উল্লেখ।

অধ্যায় ৯ ঃ বিজ্ঞানভিত্তিক সাহিত্য (Scientific Literature) আয়ুর্বেদ, বাস্তুবিদ্যা বা বাস্তুশাস্ত্র ১২৮ - ১৪২

আয়ুর্বেদ বা চিকিৎসা শাস্ত্র ঃ আয়ুর্বেদ শাস্ত্রৰ উদ্দেশ্য আৰু ভাগ, আয়ুর্বেদ শাস্ত্রৰ উৎস, বিভিন্ন আয়ুর্বেদ শাস্ত্রৰ উল্লেখ; বাস্তুশাস্ত্রৰ পৰিচয় ঃ বাস্তুশাস্ত্রৰ উৎস, বিভিন্ন বাস্তুশাস্ত্রৰ উল্লেখ, শব্দার্থ তালিকা।

অধ্যায় ১০ ঃ বিজ্ঞানভিত্তিক সাহিত্য (Scientific Literature) জ্যোতির্বিদ্যা, গণিতবিদ্যা ১৪৩ - ১৫৭

জ্যোতির্বিদ্যাৰ পৰিচয় ঃ জ্যোতির্বিদ্যাশাস্ত্র চর্চ্চাৰ উদ্দেশ্য আৰু ভাগ, জ্যোতির্বিদ্যাশাস্ত্রৰ উৎস, বিভিন্ন জ্যোতির্বিদ্যাশাস্ত্রৰ উল্লেখ; শব্দার্থ তালিকা; গণিতবিদ্যা/গণিতশাস্ত্রৰ পৰিচয় ঃ গণিতবিদ্যাৰ উৎস, বিভিন্ন গণিতশাস্ত্রৰ উল্লেখ।

অধ্যায় ১১ ঃ কালিদাস ঃ *ৰঘুবংশম্* (প্রথম আৰু দ্বিতীয় সর্গৰ আলোচনা) ১৫৮ - ১৭৬

মহাকবি কালিদাস; ৰঘুবংশম্ ঃ মহাকাব্য হিচাপে *ৰঘুবংশম্*, *ৰঘুবংশ* মহাকাব্যৰ আধাৰ গ্রন্থ, মহাকাব্যখনৰ নামকৰণ, *ৰঘুবংশৰ* প্রথম সর্গৰ প্রত্যেকটি শ্লোকৰ বিষয়বস্তুৰ আভাস, *ৰঘুবংশৰ* দ্বিতীয় সর্গৰ প্রত্যেকটি শ্লোকৰ বিষয়বস্তুৰ আভাস, *ৰঘুবংশৰ* প্রথম সর্গৰ সাৰাংশ, *ৰঘুবংশৰ* দ্বিতীয় সর্গৰ সাৰাংশ, *ৰঘুবংশৰ* প্রথম আৰু দ্বিতীয় সর্গৰ নামকৰণ, *ৰঘুবংশৰ* কাব্যিক সৌন্দর্য, *ৰঘুবংশত* চিত্রিত হোৱা মনোমোহা প্রকৃতি; ৰঘুবংশীয় ৰজাসকলৰ সাধাৰণ গুণাৱলী ঃ দিলীপৰ চৰিত্র বিশ্লেষণ, সিংহ আৰু দিলীপৰ কথোপকথনত প্রকাশিত দিলীপৰ কর্তব্যপৰায়ণতা।

অধ্যায় ১২ ঃ কালিদাসৰ *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্* ১৭৭ - ১৯৮

মহাকবি কালিদাসৰ পৰিচয় ঃ কালিদাসৰ ৰচনাৱলী; নাটকৰ লক্ষণ; *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্* নাটকৰ নামকৰণৰ তাৎপর্য; *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্* নাটকৰ কথাবস্তু ঃ *অভিজ্ঞানশকুন্তলম্* নাটকৰ বিষয়বস্তুৰ উৎস, নাটকখনৰ প্রস্তাৱনা আৰু প্রত্যেক অংকৰ সাৰাংশ, *অভিজ্ঞানশকুন্তলমৰ* চৰিত্র চিত্রণ, *অভিজ্ঞানশকুন্তলম* নাটকৰ প্রকৃতি চিত্রণ।

অধ্যায় ১৩ ঃ শূদ্রক ঃ *মৃচ্ছকটিকম্* **১৯৯ - ২৩০**

শূদ্রক ঃ শূদ্রকৰ জীৱন, শূদ্রকৰ কাব্য প্রতিভা; ৰূপক আৰু তাৰ শ্রেণীবিভাগ ঃ প্রকৰণৰ সাধাৰণ লক্ষণ, প্রকৰণ হিচাপে *মৃচ্ছকটিক*; *মৃচ্ছকটিকৰ* সাধাৰণ আলোচনা ঃ *মৃচ্ছকটিকৰ* নামকৰণ, *মৃচ্ছকটিকৰ* কথাবস্তু, *মৃচ্ছকটিকৰ* প্রতিটো অংকৰ বিষয়বস্তু, *মৃচ্ছকটিকৰ* চৰিত্র চিত্রণ, *মৃচ্ছকটিকত* উপস্থাপিত সমাজ, *মৃচ্ছকটিকৰ* ৰস।

অধ্যায় ১৪ ঃ অসমত সংস্কৃত-চর্চা (প্রাচীন যুগৰ পৰা শংকৰদেৱলৈকে) **২৩১ - ২৪৪**

অসম সংস্কৃত চর্চাৰ ইতিহাস; শাসনাৱলী; তন্ত্রাদি নানা শাস্ত্র আৰু টীকা ভাষ্য; প্রাক্ শংকৰী যুগত সংস্কৃত চর্চা; মহাপুৰুষ শ্রীমন্ত শংকৰদেৱৰ সংস্কৃত চর্চা; শংকৰদেৱৰ সংস্কৃত ৰচনাৱলী; শংকৰদেৱৰ সমগ্র ৰচনাৱলীৰ এটি পৰিচয়।

প্রসঙ্গ পুথি **২৪৫ - ২৪৬**